YTTRANDEN

EUROPEISKA EKONOMISKA OCH SOCIALA KOMMITTÉN

EUROPEISKA EKONOMISKA OCH SOCIALA KOMMITTÉNS 576:e PLENARSESSION, 22.2.2023–23.2.2023

Yttrande från Europeiska ekonomiska och sociala kommittén om Energipolitiken och arbetsmarknaden: konsekvenser för sysselsättningen i regioner som genomgår en energiomställning

(yttrande på eget initiativ)

(2023/C 146/02)

Föredragande: **Maria del Carmen BARRERA CHAMORRO**

Beslut av EESK:s plenarförsamling	20.1.2022
Rättslig grund	Artikel 52.2 i arbetsordningen
	Yttrande på eget initiativ
Ansvarig sektion	Sektionen för sysselsättning, sociala frågor och medborgarna
Antagande av sektionen	30.1.2023
Antagande vid plenarsessionen	22.2.2023
Plenarsession nr	576
Resultat av omröstningen	
(för/emot/nedlagda röster)	123/43/20

1. **Slutsatser och rekommendationer**

1.1 Europeiska ekonomiska och sociala kommittén (EESK) noterar att de negativa följderna av klimatkrisen gör sig allt mer påtagliga. Dessutom råder osäkerhet samt uppstår kriser till följd av det nya rådande geopolitiska läget och läget på energimarknaden, vilket tvingar EU att drastiskt skynda på omställningen till ren energi och stärka Europas energioberoende gentemot otillförlitliga leverantörer och prisvolatila fossila bränslen. Av dessa skäl välkomnar vi kommissionens planer i syfte att uppnå dessa mål, såsom REPowerEU och de extra finansieringsmöjligheter den tillför genom faciliteten för återhämtning och resiliens.

1.2 EESK betonar även att miljö- och energirelaterade risker (klimatkrisen och beroendet av fossil energi) påverkar den ekonomiska verksamheten och alla därtill kopplade politiska åtgärder samt har stor och varierande inverkan på de mest utsatta regionerna, ekonomiska sektorerna, arbetstagarna och befolkningsgrupperna. EESK anser därför att ett särskilt fokus bör sättas på de regioner som får stöd för en rättvis omställning, där kopplingen mellan energisektorns utveckling och arbetsmarknadens behov är starkare och där särskilda politiska åtgärder kommer att krävas.

1.3 I detta avseende visar de mest tillförlitliga studierna att en lyckad grön omställning i allmänhet, och en lyckad energiomställning i synnerhet, skulle kunna leda till ett högre BNP (enligt vissa studier uppskattas BNP öka med 5,6 % fram till 2050) och till en ökad sysselsättning (ILO och Irena uppskattar att fyra gånger fler arbetstillfällen kommer att skapas än gå förlorade) av bättre kvalitet eftersom den kräver högre kvalifikationer. Om energi blir billigare, tack vare ett ökat antal energikällor, i synnerhet förnybara sådana, som identifieras och främjas genom en ändamålsenlig grön EU-taxonomi, kommer tillgången till dessa tjänster och även produktionen att förbättras, vilket kommer att skapa fler arbetstillfällen. De arbetstillfällen som skapas på området förnybar energi är i allmänhet svårare att omlokalisera och kommer därmed att vara gynnsamma för många regioner, i synnerhet de som löper stor risk att avfolkas. Man bör också beakta arbetsmiljöernas positiva inverkan på hälsan.

1.4 Kommittén är dock mycket oroad över de allvarliga negativa ekonomiska, sysselsättningsrelaterade och sociala konsekvenserna av energiomställningen på kort och medellång sikt, som förvärras av den kris som nu råder på grund av kriget i Ukraina och den ekonomiska situationen (hög inflation). De stigande energipriserna har slagit mot de mest utsatta hushållen och många företag i hela EU. De höga energiräkningarna ökar företagens kostnader och påverkar deras produktions- och sysselsättningsnivåer, med följd att de tvingas genomföra omstruktureringsplaner. Detta visar att energipolitiken och förändringar av den är avgörande för anpassningsförmågan för och balansen mellan arbetsmarknadens aktörer, såväl arbetstagare som arbetsgivare. Därför måste energimarknaden stabiliseras inom en snar framtid och hädanefter måste den styras med hjälp av nya regler som vilar på principerna om den gröna och den digitala omställningen, resiliens och konkurrenskraft.

1.5 För att undanröja eller mildra dessa negativa konsekvenser av energiomställningen i rådande sammanhang med nya kriser föreslår EESK att medlemsstaterna utforskar olika sätt att i de befintliga regelverken, samt i miljö- och energipolitiken, i större utsträckning integrera arbetsmarknadspolitiken (incitament för hållbar sysselsättning av hög kvalitet som ett mervärde av energiomställningen, fonder för att fördela kostnaderna för tillfälliga eller definitiva omstruktureringsprocesser, omskolningsprogram för bättre anställbarhet i en ekonomi utan fossila bränslen osv.) samt välfärdspolitiken (garanterad universell tillgång till energitjänster, tillgång till inkomstersättning och tillräcklig minimiinkomst osv.). Denna integrering, inom ramen för de nationella åtgärderna för genomförandet av handlingsplanen för den europeiska pelaren för sociala rättigheter, bör alltid ske genom social dialog och kollektiva förhandlingar och utan att inskränka oberoendet och mångfalden hos medlemsstaternas olika system för industriella relationer.

1.6 Med tanke på att dessa utmaningar är mycket komplexa föreslår EESK att man prioriterar kopplingarna mellan energiomställningen, arbetsmarknaderna och den regionala utvecklingen inom ramen för en förnyad sammanhållningspolitik (ekonomisk, social och territoriell). Även om förhållandet mellan EU:s energipolitik och arbetsmarknaden ur ett regionalt perspektiv är relevant för alla EU-regioner är regioner som får stöd för en rättvis omställning särskilt intressanta på grund av den starkt konventionella energibakgrunden och dess inverkan på därtill kopplade industrier. I detta syfte bör användbara indikatorer tas i beaktande, såsom sysselsättningspotentialen i samband med utfasningen av fossila bränslen. EESK upprepar sin övertygelse att mekanismen för en rättvis omställning måste användas mer effektivt för att klimatpolitikens och energiomställningens mål ska kunna uppnås, med beaktande av en takt som är förenlig med små och stora företags situation. Med tanke på dessa omständigheter behövs nya kompletterande åtgärder på regional nivå, för att bevara så många arbetstillfällen som möjligt och säkerställa att nya arbetstillfällen är av god kvalitet. Detta måste alltid ske på grundval av en verklig och effektiv social dialog och kollektiva förhandlingar samt med deltagande av enheter inom den sociala ekonomin. Kommissionen bör främja denna förstärkta sociala dimension. Alla eventuella åtgärder eller strategier måste alltid formuleras med beaktande av särdragen i de nationella systemen för industriella relationer samt arbetsmarknadsparternas roller, befogenheter och oberoende.

1.7 EESK uppmanar kommissionen och Europaparlamentet, medlemsstaterna och EU:s regioner att involvera arbetsmarknadens parter och andra civilsamhällesorganisationer på ett mer innovativt och ändamålsenligt sätt i utformningen och genomförandet av energiomställningspolitik med ett stort mervärde i fråga om sysselsättning och socialt skydd samt i övervakningen och utvärderingen av denna. Relevanta fallstudier har påvisat territoriella obalanser på detta område, och därför uppmanas kommissionen och medlemsstaterna att med hjälp av social dialog och deltagande av den sociala ekonomin vidta åtgärder som främjar en mer balanserad utveckling i territoriellt och socioekonomiskt hänseende. Till exempel kan man främja samrådsprocesser och, när så är lämpligt, sociala pakter för att säkerställa en energiomställning som är rättvis avseende ekonomi, sysselsättning och sociala frågor.

1.8 EESK anser att det är nödvändigt att stärka såväl politiken för offentliga och privata investeringar som politiken för social kompensation under den rådande geopolitiska krisen med tanke på de negativa konsekvenserna för de stora, små och medelstora företagens konkurrenskraft i EU samt för de mest utsatta hushållen. En av de mekanismer som bör användas är REPowerEU, inom ramen för faciliteten för återhämtning och resiliens, för att stabilisera marknadsvillkoren och trygga försörjningen för alla EU-medborgare. Detta brådskande behov måste hanteras med hjälp av fler ekonomiska och sociala investeringsåtgärder (såsom stöd för att kompensera företagens ökade kostnader, garantier om tillräckliga resurser för att förebygga energifattigdom, osv.), men utan att tumma på de fastslagna målen för minskade koldioxidutsläpp, eftersom ytterligare förseningar skulle få mer negativa effekter än ett påskyndande på medellång och lång sikt.

1.9 EESK anser att både stora företag och små och medelstora företag har en viktig roll att spela när det gäller att uppnå målet om att ställa om energisystemet eftersom de förväntas respektera strikta villkor för att främja hållbar sysselsättning av hög kvalitet och socialt skydd samt säkerställa allmän tillgång till energitjänster (bl.a. genom förebyggande av energifattigdom). För att ta itu med de stora problemen för små och medelstora företag efterlyser EESK emellertid att programmen för dessa företags tillgång till finansiering förbättras, påskyndas och förenklas, med löpande stöd- och övervakningstjänster.

1.10 EESK rekommenderar också att man stärker deltagandet av såväl prosumenter (passiva energikonsumenter som blir aktiva medborgare i egenskap av producenter av förnybar energi) som medborgare (energigemenskaper) för att påskynda energiomställningen i Europa.

1.11 De territoriella energiomställningsplanerna bör åtföljas av lämpliga överenskommelser eller avtal om rättvist socialt samråd. De borgar för att skapande och bibehållande av hållbar sysselsättning av hög kvalitet och stöd till människor utgör grundvalarna vid utformningen, genomförandet och utvärderingen av de planerade åtgärderna, inbegripet de medel som tas emot för att främja energiomställningen

1.12 De befintliga erfarenheterna av social dialog och kollektiva förhandlingar när det gäller energiomställningen på makropolitisk nivå är dock inte positiva. I de flesta länderna anses deltagandet av arbetsmarknadens parter i utformningen, genomförandet och utvecklingen av de politiska strategierna för den dubbla (digitala och gröna) omställningen vara otillräckligt.

2. **Bakgrund och huvuddrag**

2.1 EESK välkomnar att EU, en av de stora globala utsläpparna, har gjort ett bindande åtagande om att uppnå klimatneutralitet senast 2050 och att detta löfte förnyades vid COP27 (den 7–8 november 2022), trots tvivel från andra stora globala utsläppare. Huruvida de åtgärder som vidtas under kommande år för att minska koldioxidutsläppen från den europeiska ekonomin och från EU:s energisystem blir effektiva hänger inte bara på att miljömålet nås utan även på att omställningen blir rättvis för alla och bidrar till att främja ett hållbart och blomstrande samhälle som på det ekonomiska området är modernt, använder sina resurser effektivt, är konkurrenskraftigt och har en hög nivå i fråga om kvalitativ sysselsättning.

2.2 I sitt yttrande ”En strategisk vision för energiomställningen för att möjliggöra EU:s strategiska oberoende” ([1]) erinrar EESK om hur välstånd kan skapas genom att fossila bränslen fasas ut på energiområdet. Kommittén varnar dock också för de sociala och ekonomiska risker som den rådande energikrisen skapar. Utöver konjunkturrelaterade problem, som skapar ytterligare påfrestningar och försvårar uppnåendet av de åtaganden som gjorts om minskade koldioxidutsläpp (kriget i Ukraina, inflationskrisen osv.) finns det strukturella problem, såsom klimatförändringarna, vars negativa inverkan på EU och dess regioner blir allt mer påtagliga.

2.3 Kommittén är medveten om att de höga gas- och elpriserna får allvarliga följder för alla företag och de mest utsatta hushållen. Inflationsspiralen innebär att industrianläggningar måste lägga ner (t.ex. Slovalco i Slovakien), och den skadar även många företags konkurrenskraft.

2.4 EESK noterar också rapporterna från Eurofound ([2]), enligt vilka energifattigdomen har ökat. Även om medlemsstaterna avsevärt har ökat sina insatser för att vidta sociala åtgärder i syfte att mildra de socioekonomiska effekterna av nya kriser och nödsituationer har dessa visat sig vara otillräckliga – vilket visar på vikten av att stärka de sociala målen – och därför måste man, vilket betonas av Europeiska miljöbyrån, i utformandet och genomförandet av paket med strategier och åtgärder för begränsning av klimatförändringar ta hänsyn till hur sociala effekter fördelas och hur de kan bli rättvisare i de fall då de är oundvikliga (”Exploring the social challenges of low carbon energy policies in Europe”, oktober 2021 ([3])).

2.5 Mot bakgrund av dessa nya krislägen anser EESK att EU:s och medlemsstaternas riktade åtgärder bör utökas och trappas upp för att kompensera för de mest skadliga ekonomiska, sociala och sysselsättningsmässiga konsekvenserna av uppnåendet av långtgående klimatmål, utan att för den skull ifrågasätta dem. Kommittén anser därtill att dessa åtgärder bör vidtas inom ramen för sammanhållningspolitiken. Denna tonvikt på sammanhållningspolitiken inom ramen för EU:s klimatpolitik framhävdes i EESK:s yttrande (ECO/579 ([4])) och lägger tyngdpunkt på åtgärder som stärker företagens förmåga att anpassa sig till energiomställningens krav, inbegripet de omstruktureringar den kan leda till, och på att förebygga situationer med energifattigdom.

([1]) EUT C 75, 28.2.2023, s. 102.
([2]) https://www.eurofound.europa.eu/publications/customised-report/2022/the-cost-of-living-crisis-and-energy-poverty-in-the-eu-social-impact-and-policy-responses-background
([3]) https://www.eea.europa.eu/publications/exploring-the-social-challenges-of
([4]) EUT C 323, 26.8.2022, s. 54.

2.6 55 % -paketet, på ett mer strukturellt plan, syftar till att se över och uppdatera EU-lagstiftningen och lansera initiativ för att se till att EU:s politik överensstämmer med de klimatmål som rådet och Europaparlamentet enats om, i enlighet med den europeiska gröna givens utfästelser och EU:s bindande klimatlagstiftning. **EESK anser på grundval av detta att de politiska strategierna för att bekämpa klimatkrisen kan medföra stora förändringar i ekonomin och att de på kort, medellång och lång sikt kan leda till störningar i samhället och påverka sysselsättningen och välbefinnandet, särskilt i vissa regioner. På samma sätt som det inte kan ske några sociala framsteg om det inte finns stabila ekonomiska resultat kan det inte heller finnas någon hållbar ekonomisk tillväxt om det inte sker en socialt och sysselsättningspolitiskt rättvis grön och energimässig omställning.**

2.7 **Inverkan på arbetsmarknaderna kommer att vara mer drastisk i vissa sektorer och regioner** med koldioxidintensiva industrier som eventuellt kommer att behöva lägga ner sin verksamhet. Energiomställningen måste påskyndas, men det bör också finnas en ”mekanism för en rättvis omställning”. Eftersom de positiva följderna av denna omställning inte kommer att ske per automatik är det EESK:s fasta övertygelse att energiomställningen bara kan lyckas om vi **utformar och genomför en inkluderande investeringspolitik** (baserad på främjandet av hållbara och anständiga arbetstillfällen) där samhället deltar och anställda och deras företrädare på makro- (EU-nivå och nationell nivå), meso- (sektor) och mikronivå (företag, lokala enheter) kommer till tals.

2.8 I detta osäkra och föränderliga läge anser EESK att energiunionens och den gröna givens ramar är de rätta, **men otillräckliga för att genomföra en klimat- och energipolitik som säkerställer social och regional sammanhållning** med hjälp av omfattande **investeringar** i teknisk innovation, skapande av hållbar sysselsättning av hög kvalitet, kompetenshöjning av humankapital och skapande av regionalt socialt kapital. EESK efterlyser att bästa praxis följs för detta ändamål ([5]). Vi påminner om att det redan finns strategier, t.ex. projekt för att bygga solcellsanläggningar i Grekland och Portugal på platser som tidigare använts för brunkolsbrytning, eller det mycket strategiska stödet till prosumenter i Litauen. EESK noterar att dessa erfarenheter ännu inte utgör någon allmänt spridd eller dominerande praxis.

2.9 Enligt en studie som utarbetats på begäran av Europaparlamentets utskott för industrifrågor, forskning och energi **beräknas kostnaderna för den låga ambitionsnivån i strategierna för EU:s energiomställning uppgå till 5,6 % av EU:s BNP 2050**. EESK delar uppfattningen att man för att undvika sådana kostnader måste **garantera att omställningen blir rättvis, inklusive på sysselsättningsområdet**. I studien rekommenderas och kvantifieras flera EU-åtgärder som syftar till att uppnå detta ändamål ([6]):

— EU-finansiering på ambitiösa nivåer, utöver resurser från medlemsstaterna, för att stödja innovation inom ren energiteknik. EESK intog redan i sitt yttrande INT/913 en liknande ståndpunkt.

— Om EU globalt går i bräschen inom det multilaterala samarbetet om energiomställningen skulle det kunna generera 94 miljarder euro per år.

— EU:s taxonomiförordning kan bidra till större klarhet om vad ansvarsfulla energiinvesteringar innebär och främja miljöstyrning och social styrning, och kan därmed bidra till att öka EU:s BNP med 39 miljarder euro per år.

2.10 EESK anser att inte bara stora företag utan även små och medelstora företag är en viktig del av lösningen för att få till stånd en konkurrenskraftig, klimatneutral, cirkulär och inkluderande ekonomi i EU. Lämpliga finansierings- och stödvillkor bör skapas och upprätthållas. Små och medelstora företag bör lättare få tillgång till finansiering, med hjälp av förenklade och anpassade administrativa förfaranden. Inrättandet av stödtjänster för små och medelstora företag kommer att underlätta den faktiska tillgången till dessa åtgärder och främja skapandet av hållbara företagsekosystem i alla EU-regioner (Nuts I, II och III), och inte bara i de regioner som för närvarande uppfyller kraven för en rättvis omställning (omkring 100 Nuts III-regioner och 31 Nuts II-regioner) ([7]).

2.11 EESK välkomnar inrättandet av Fonden för en rättvis omställning och den sociala klimatfonden ([8]). Kommittén är dock övertygad om att dessa fonder inte kommer att kunna tillhandahålla allt det ekonomiska stöd som behövs för att hantera de socioekonomiska och sysselsättningsrelaterade konsekvenserna på ett socialt ansvarsfullt sätt. EESK betonar att en rättvis energiomställning inte bara handlar om finansiering, utan även om att skapa arbetstillfällen av hög kvalitet, stärka det demokratiska deltagandet (även på företagsnivå), med respekt för oberoendet och mångfalden hos de nationella

([5]) Se EUT C 47, 11.2.2020, s. 30 och EUT C 62, 15.2.2019, s. 269.
([6]) https://www.europarl.europa.eu/RegData/etudes/STUD/2021/694222/IPOL_STU(2021)694222_EN.pdf
([7]) https://ec.europa.eu/eurostat/web/nuts/background
([8]) EUT C 152, 6.4.2022, s. 158.

systemen för industriella relationer, samt om att upprätthålla och ytterligare öka de europeiska företagens konkurrenskraft. EESK efterlyser särskilda åtgärder på alla nivåer, även med avseende på den europeiska planeringsterminens funktionssätt, för att öka deltagandet av de lokala och regionala myndigheterna och arbetsmarknadens parter. Kommittén anser också att det måste finnas mekanismer för kontroll och utvärdering av hur medlen för en rättvis energiomställning används och att efterlevnaden av sociala och sysselsättningsrelaterade mål i de företag som får denna offentliga finansiering måste kontrolleras.

2.12 EESK uppmanar kommissionen att stärka de sociala och sysselsättningsrelaterade målen i samband med bedömningen av de nationella energi- och klimatplanerna samt medlemsstaternas territoriella planer för en rättvis omställning, t.ex. genom att

— inkludera aktiva arbetsmarknadsåtgärder som underlättar övergångar på arbetsmarknaden med hjälp av omskolning och investeringar i utbildning för gröna jobb av hög kvalitet,

— använda medel från medlemsstaterna och stödmottagande företag för att stödja de personer som förlorar sitt arbete på grund av utfasningen av fossila bränslen, i syfte att säkerställa att energiomställningen kan få en positiv inverkan på sysselsättningen,

— utveckla den regionala ekonomiska potentialen hos förnybara energikällor och nya sätt att delta i elproduktionen (t.ex. skapa kooperativ för egenförbrukning som kan generera överskott för samhället, främja egenföretagande inom produktionen av förnybar energi osv.),

— effektivt bekämpa energifattigdomen. Garantin om att hela befolkningen ska ha tillgång till energitjänster fastställs i den europeiska pelaren för sociala rättigheter (princip 20).

För att uppnå dessa ambitiösa mål anser EESK att det är mycket viktigt att främja utvecklingen av territoriella sysselsättnings- och fortbildningsplaner för framtiden, med aktivt deltagande av alla berörda parter, särskilt arbetsmarknadens parter.

3. **Bakgrund och sammanställning av de viktigaste internationella vetenskapliga rönen om den rättvisa energiomställningens inverkan på sysselsättningen**

3.1 EESK noterar att sysselsättningen kan påverkas på olika sätt av att konventionella elkraftverk, som drivs med fossila bränslen, ersätts med förnybara energikällor. Det skulle kunna skapa nya gröna arbetstillfällen inom sektorn för förnybar energi, och dessutom förskjuta arbetstillfällen till andra sektorer. Man måste även ha de potentiellt ökande energipriserna i åtanke, vilka kan kväva efterfrågan på arbetskraft i energiintensiva sektorer och minska hushållens köpkraft. Det finns belägg för att energipolitiken avseende förnybara energikällor skapar, förstör eller omvandlar arbetstillfällen i industriländer.

3.2 EESK noterar att det inte råder full vetenskaplig samsyn om vilken slutgiltig inverkan energiomställningen kommer att ha på sysselsättningen. Vissa studier pekar på fall där det inte har skett någon nettosysselsättningsökning (ett polskt fall) eller där den har varit högst blygsam (ett tyskt fall). ILO uppskattar dock att utfasningen av fossila bränslen i ekonomin kommer att leda till att omkring 6 miljoner arbetstillfällen går förlorade, men att antalet nya arbetstillfällen kommer att öka fyrfaldigt, från 11 till 43 miljoner 2030 när det gäller Irena-länderna ([9]). I alla IEA:s scenarier kommer sysselsättningen inom sektorn för ren energi att öka, vilket kommer att kompensera för förlusten av arbetstillfällen inom sektorerna för fossila bränslen. I scenariot med nettonollutsläpp 2050 kommer 16 miljoner arbetstagare att byta till nya arbeten med koppling till ren energi. I USEER-rapporten (2022) ([10]) gällande USA görs liknande uppskattningar: sysselsättningen inom energisektorn ökade med 4 % tack vare ren energi (medan sysselsättningen generellt sett endast ökade med 2,8 %).

3.3 EESK noterar olika obalanser. Nya arbetstillfällen inom ren energi uppstår inte alltid där arbetstillfällen försvinner, och det krävs nya färdigheter för dem. Därför bör man inom den nationella lagstiftningen och energipolitiken fokusera på att garantera kompetenshöjning, så att omställningen lyckas och i största möjliga mån gagnar majoriteten. Dessutom är andelen kvinnor i arbetskraften inom branschen för förnybar energi (32 %) högre än i andra delar av energisektorn, samtidigt som kvinnor bara utgör 21 % av arbetskraften inom vindkraftssektorn, vilket visar att könsstereotyper fortfarande förekommer inom denna sektor. Medlemsstaternas lagstiftning och genomförandestrategier måste följaktligen fokusera på jämställdhetsrelaterade mål när dessa nya arbetstillfällen skapas.

([9]) https://irena.org/-/media/Files/IRENA/Agency/Publication/2019/Jan/IRENA_Gender_perspective_2019.pdf
([10]) https://www.energy.gov/policy/us-energy-employment-jobs-report-useer

3.4 För EESK är det mycket viktigt att konstatera att energiomställningen inte bara är en fråga om teknik samt offentliga och privata investeringar, utan utgör en stor global social utmaning. Det är därför nödvändigt att garantera och främja deltagandet av det civila samhället, som står för användningen, och arbetsmarknaden (företag och arbetstagare, direkt och genom deras representationer), som står för produktionen. Alla typer av politiska åtgärder och beslut bör genomsyras av klimathänsyn. EESK anser dessutom att de bör utformas genom processer och, när så är lämpligt, avtal om sociala samråd mellan myndigheterna på alla nivåer, och arbetsmarknadens parter, i varje enskilt fall med respekt för oberoendet och mångfalden hos de nationella systemen för industriella relationer, samt andra representativa organisationer i det civila samhället, för att åstadkomma en inkluderande energiomställning för arbetstagare, konsumenter och allmänheten.

3.5 EESK konstaterar att det av tillgänglig vetenskaplig litteratur och verkliga fall – vissa lyckade, andra misslyckade – att döma inte finns en universell förutbestämd modell för omställningen och att energiomställningarnas inverkan på sysselsättningen och arbetsplatserna beror på under vilka sociala omständigheter ny teknik införs och energiomställningens förändringar genomförs. Uppgifter från fallstudier på företagsnivå (t.ex. Renault och Siemens Energy ([11])) visar att beslut om förändringar fick positiva resultat (högre yrkeskompetens, produktivitet och produktkvalitet) i de fall då de anställda var delaktiga.

3.6 Slutsatserna om social dialog och kollektiva förhandlingar när det gäller energiomställningen på makropolitisk nivå är dock inte positiva. I de flesta länderna anses deltagandet av arbetsmarknadens parter i utformningen, genomförandet och utvecklingen av de politiska strategierna för den dubbla (digitala och gröna) omställningen vara otillräckligt. Att döma av erfarenheterna i vissa länder kan denna brist bero på två grundläggande utmaningar för arbetsmarknadens parter:

— Även om det finns en betydande mångfald av institutionella ramar råder det i alla dessa ramar brist på åtgärder för att främja social dialog och kollektiva förhandlingar vid utformningen av sociala rättigheter och arbetstagarrättigheter i samband med en rättvis energiomställning (t.ex. i Italien, Polen, Spanien, Tyskland).

— Parterna har inte tillräcklig förmåga att på lämpligt sätt delta i diskussionerna om framtidens arbete i samband med energiomställningen samt fastställa prioriteringar och effektivt genomföra sina agendor. Detta trots erfarenheterna av nationell lagstiftning, såsom den spanska, om främjande av ”avtal om socialt samråd” för en rättvis energiomställning (lag 7/2021).

4. **Allmänna kommentarer**

4.1 EESK noterar de analyser som visar att både politiska och rättsliga EU-instrument kan vara viktiga för att ta itu med utmaningarna i samband med energiomställningen ur ett rättvist ekonomiskt, socialt och arbetsrättsligt perspektiv. Kommittén anser dock även att befintliga instrument (t.ex. direktivet om europeiska företagsråd eller direktivet om en allmän ram för information till och samråd med arbetstagare) som genomförs av medlemsstaterna måste tillämpas och verkställas effektivt. EESK efterlyser att man på olika lämpliga nivåer främjar och antar de reformer som är ändamålsenligast för att stärka den sociala dialogen och de kollektiva förhandlingarnas roll i dessa processer för en rättvis energiomställning, i syfte att främja en positiv balans när det gäller att skapa hållbara arbetstillfällen och skydda arbetstagarna, samtidigt som man upprätthåller en lämplig ekonomisk och företagsrelaterad struktur i alla medlemsstater och regioner och vederbörligen respekterar arbetsmarknadsparternas oberoende i alla lägen.

4.2 Erfarenheten visar också att ekonomiska förändringar och förändringar i sysselsättningens struktur till följd av energiomställningar kan lyckas eller misslyckas när det gäller att åstadkomma en rättvis social och sysselsättningsrelaterad omställning, beroende på om sysselsättningsgraden på det stora hela upprätthålls genom att arbetstillfällen flyttas från verksamheter som inte är särskilt hållbara med hänsyn till deras koldioxidavtryck till andra hållbara verksamheter. Samspelet mellan energi- och sysselsättningspolitiken påverkar även den regionala omgivningen eller det regionala sammanhanget på ett bredare plan, genom att ge upphov till möjligheter och risker (t.ex. inmatningspriser, eller energiprisökningar som hotar sysselsättningen inom industrin, såsom i det tyska och det spanska fallet. EESK noterar med utgångspunkt i vissa regionala erfarenheter, t.ex. ifrån gruvområdet i norra Spanien, att de nya arbetstillfällen som skapas i samband med energiomställningen är betydligt färre och sämre avlönade än de försvunna arbetstillfällena.

4.3 EESK gör, utifrån de mest tillförlitliga studierna, en övergripande bedömning att cirka 45 % av arbetstagarna inom energisektorn på global nivå har högkvalificerade arbeten, jämfört med nästan 25 % i ekonomin överlag. Detta är dock inte fallet överallt, och därför måste vi med hänsyn till de berörda arbetstagarna i ännu högre grad se till att omställningen blir rättvis och sätter människorna i centrum för att undvika att utfasningen av fossila bränslen leder till nettoarbetslöshet, såsom i Polen.

([11]) https://www.europarl.europa.eu/RegData/etudes/STUD/2022/733972/IPOL_STU(2022)733972_EN.pdf

4.4 I linje med rapporterna från Irena och ILO ([12]) är kommittén övertygad om att de förnybara energikällornas potential att skapa hållbart anständigt arbete ger en tydlig indikation om att man inte måste välja mellan miljömässig hållbarhet och skapande av arbetstillfällen. Båda kan och bör gå hand i hand, genom att man skapar lämpliga rättsliga, politiska och finansiella villkor och kräver vederbörlig ansvarsskyldighet från alla företag som åtnjuter stöd, samt ser till att alla berörda parter (regioner, arbetsmarknadens parter och medborgare) involveras i styrningen av dessa.

5. **Särskilda kommentarer**

5.1 EESK konstaterar att energiindustrins strategiska betydelse för ekonomin kommer att öka allt mer eftersom den är en viktig drivkraft för alla sektorer. I dagens läge, som kännetecknas av kris och förändringar, är den dock förknippad med vissa obalanser och risker som bör åtgärdas med hjälp av lämpliga investeringar, konsekventa strategier och nya styrningsstrukturer för att säkerställa deltagande av den regionala ekonomin, det civila samhället och arbetsmarknadens parter. De territoriella energiomställningsplanerna bör åtföljas av lämpliga överenskommelser eller avtal om rättvist socialt samråd, där skapandet och bibehållandet av hållbar sysselsättning av hög kvalitet och stöd till människor är nödvändiga förutsättningar vid utformningen, genomförandet och utvärderingen av de planerade åtgärderna.

5.2 EESK påminner om att den europeiska planeringsterminen är en av de viktigaste styrningsordningarna för att genomföra socialt rättvisa omställningar och övervaka framstegen med dem. EESK har redan tidigare konstaterat att genomförandet av den europeiska pelaren för sociala rättigheter i den europeiska planeringsterminen, och dess uppföljning genom den sociala resultattavlan, är ett steg i rätt riktning ([13]). Kommittén anser dock att man bör lägga större tonvikt på samspelet mellan miljö- och arbetsmarknadspolitiken för att bidra till ett slutresultat där skapandet av hållbar sysselsättning av hög kvalitet främjas, och tillräckliga inkomstgarantier ges för dem som förlorat sitt jobb och inte hittar något nytt. Regionerna och deras sociala kapital, smart specialisering och en agenda för humankapital bör spela en mer framträdande roll.

5.3 EESK erinrar om behovet av att genomföra EU:s och medlemsstaternas tillämpliga regelverk på området arbetsrätt och socialförsäkring. I linje med vad EESK redan tidigare har påpekat bekräftade Europaparlamentet, rådet och kommissionen sitt åtagande att verka för ett rättvisare och mer jämlikt Europa genom proklamationen av den europeiska pelaren för sociala rättigheter (den sociala pelaren) under toppmötet i Göteborg i november 2017. Pelaren bör tjäna som en kompass för förnyad uppåtgående konvergens mot bättre arbets- och levnadsvillkor och som en vägledning för reformer av arbetsmarknaderna och socialpolitiken ([14]).

5.4 EESK noterar betydande skillnader i lagstiftningen avseende genomförandet av den europeiska klimatlagen. I somlig lagstiftning, såsom den franska, fokuserar man på företags och arbetstagarföreträdares deltagande i arbetet med frågor som rör både den gröna omställningen och sociala och arbetsrelaterade aspekter. I annan lagstiftning, t.ex. i Spanien och Italien eller i alla regioner i Österuropa som genomgår en rättvis omställning, omnämns knappt dessa skyldigheter och rättigheter. EESK vill nämna ett framgångsrikt exempel från Frankrike (lag nr 2021–1104), som ledde till att begreppet ”utmaningar kopplade till den gröna omställningen” togs med i arbetslagstiftningen, inklusive befogenheter relaterade till industriavtal, system för framåtblickande planering av arbetstillfällen och kompetens, befogenheter för att möta de särskilda utmaningarna i samband med den gröna omställningen och energiomställningen (artikel L 2242–20) samt fackföreningarnas rätt att utfärda varningar rörande miljö och folkhälsa (L 4133–L 4133-4). EESK uppmanar därför kommissionen att främja initiativ för utbyte av god praxis mellan de olika medlemsstaterna och regionerna, vilket alltid måste ske med strikt respekt för oberoendet och mångfalden hos de olika europeiska systemen för industriella relationer.

5.5 EESK vidhåller att den främsta förutsättningen för att omställningen ska lyckas är att det finns en proaktiv och inkluderande strategi som säkerställer och främjar specifika arbetsmarknads- och välfärdsstrategier. Ett viktigt inslag i lyckade politiska åtgärder borde vara att de är väl anpassade till de verkliga behoven på arbetsmarknaden – i synnerhet, men inte enbart, i de regioner som påverkas mest av övergången från fossil energi till förnybar energi – eller att de drar nytta av de möjligheter som står till buds i regioner som har gott om sådana resurser. Även om Fonden för en rättvis omställning är användbar har den begränsningar, som vi måste komma till rätta med, och den är inte ett allomfattande svar på utmaningarna kopplade till en rättvis omställning. Den kan dock förstärkas med hjälp av ytterligare politiska åtgärder på medlemsstatsnivå.

5.6 I linje med denna strävan att förbättra kopplingarna mellan å ena sidan miljöpolitiken och energiomställningspolitiken och å andra sidan arbetsmarknads- och socialpolitiken efterlyser EESK att man på ett mer noggrant sätt beaktar de indikatorer för hållbar sysselsättning som finns tillgängliga för utarbetandet och genomförandet av den planerade mekanismen för en rättvis omställning. Indikatorn för **sysselsättningspotentialen i utfasningen av fossila bränslen** på de

([12]) https://www.ilo.org/wcmsp5/groups/public/—dgreports/—dcomm/—publ/documents/publication/wcms_823807.pdf
([13]) EESK:s yttrande ”Ytterligare överväganden angående den årliga översikten över hållbar tillväxt 2022” (EUT C 75, 28.2.2023, s. 35).
([14]) EESK:s yttrande ”Rimliga minimilöner i Europa” (EUT C 429, 11.12.2020, s. 159).

olika Nuts-nivåerna bör beaktas. När det gäller att få fram uppgifter om den nya energikrisens inverkan på sysselsättningen innehåller ”European Restructuring Monitor” ([15]), Eurofounds databas för övervakning av omstruktureringar, ett stort antal registrerade erfarenheter.

5.7 EESK efterlyser också ett snabbare och bättre genomförande av **mekanismen för en rättvis omställning**. EESK välkomnar att 55 miljarder euro ska mobiliseras fram till 2027 i de regioner som påverkas mest av energiomställningen, i syfte att uppnå målet om att ”ingen ska lämnas utanför”. Detta ska kompensera för de socioekonomiska följderna av omställningen till en klimatneutral ekonomi på grundval av tre pelare: den nya Fonden för en rättvis omställning (mer än 25 miljarder euro i investeringar), InvestEU-programmet för en rättvis omställning (15 miljarder euro till den privata sektorn) och den nya lånefaciliteten för den offentliga sektorn (som kommer att mobilisera 18,5 miljarder euro i offentliga investeringar).

5.8 EESK anser också att det vid formaliseringen av de territoriella energiomställningsplanerna är lämpligt att inte bara främja omställningsavtal (regionalt socialt samråd), utan även god praxis i samband med kollektiva förhandlingar och arbetstagarnas deltagande i en socialt rättvis energiomställning. I detta avseende bör man komma ihåg att en övergång till mer förnybara energikällor förbättrar miljökvaliteten genom att minska utsläppen av luftföroreningar, vilket gynnar hälsan och arbetsproduktiviteten.

5.9 För EESK är det mycket viktigt att Europas gröna dimension och energiomställningen skapar positiva synergier med en inkluderande omställning, i syfte att bidra till företagens framgång, ökade möjligheter till hållbar sysselsättning av hög kvalitet för arbetstagare och välbefinnande för alla medborgare i ett ekosystem som respekterar planetens hälsa.

Bryssel den 22 februari 2023.

Christa SCHWENG
Europeiska ekonomiska och sociala kommitténs ordförande

([15]) https://www.eurofound.europa.eu/observatories/emcc/european-restructuring-monitor.

BILAGA

Följande ändringsförslag avslogs under debatten, men fick minst en fjärdedel av rösterna (artikel 74.3 i arbetsordningen):

ÄNDRINGSFÖRSLAG 1

SOC/718 – Energipolitiken och arbetsmarknaden

Punkt 2.12

Ändra enligt följande:

Sektionens yttrande	Ändringsförslag
EESK uppmanar kommissionen att stärka ***de*** sociala och sysselsättningsrelaterade ***målen*** i samband med bedömningen av de nationella energi- och klimatplanerna samt medlemsstaternas territoriella planer för en rättvis omställning, t.ex. genom att	EESK uppmanar kommissionen att ***främja och*** stärka ***inriktningen på*** sociala och sysselsättningsrelaterade ***mål*** och ***politiska åtgärder*** i samband med bedömningen av de nationella energi- och klimatplanerna samt medlemsstaternas territoriella planer för en rättvis omställning, t.ex. genom att
— inkludera aktiva arbetsmarknadsåtgärder som underlättar övergångar på arbetsmarknaden med hjälp av omskolning och investeringar i utbildning för gröna jobb av hög kvalitet,	— inkludera aktiva arbetsmarknadsåtgärder som underlättar övergångar på arbetsmarknaden med hjälp av omskolning och investeringar i utbildning för gröna jobb av hög kvalitet,
— använda medel från medlemsstaterna och stödmottagande företag för att stödja de personer som förlorar sitt arbete på grund av utfasningen av fossila bränslen, i syfte att säkerställa att energiomställningen kan få en positiv inverkan på sysselsättningen,	— använda medel från medlemsstaterna och stödmottagande företag för att stödja de personer som förlorar sitt arbete på grund av utfasningen av fossila bränslen ***med hjälp av lämplig arbetsmarknadspolitik och åtgärder samt, när så krävs, nationella regler***, i syfte att säkerställa att energiomställningen kan få en positiv inverkan på sysselsättningen,
— utveckla den regionala ekonomiska potentialen hos förnybara energikällor och nya sätt att delta i elproduktionen (t.ex. skapa kooperativ för egenförbrukning som kan generera överskott för samhället, främja egenföretagande inom produktionen av förnybar energi osv.),	— utveckla den regionala ekonomiska potentialen hos förnybara energikällor och nya sätt att delta i elproduktionen (t.ex. skapa kooperativ för egenförbrukning som kan generera överskott för samhället, främja egenföretagande inom produktionen av förnybar energi osv.),
— effektivt bekämpa energifattigdomen. Garantin om att hela befolkningen ska ha tillgång till energitjänster fastställs i den europeiska pelaren för sociala rättigheter (princip 20).	— effektivt bekämpa energifattigdomen. Garantin om att hela befolkningen ska ha tillgång till energitjänster fastställs i den europeiska pelaren för sociala rättigheter (princip 20).
För att uppnå dessa ambitiösa mål anser EESK att det är mycket viktigt att främja utvecklingen av territoriella sysselsättnings- och fortbildningsplaner för framtiden, med aktivt deltagande av alla berörda parter, särskilt arbetsmarknadens parter.	För att uppnå dessa ambitiösa mål anser EESK att det är mycket viktigt att främja utvecklingen av territoriella sysselsättnings- och fortbildningsplaner för framtiden, med aktivt deltagande av alla berörda parter, särskilt arbetsmarknadens parter. ***I dessa planer bör de ekonomiska följderna av omställningstakten för företagen beaktas, i synnerhet för de små och medelstora företagen.***

Motivering

Ändringsförslaget syftar till att förtydliga textens ordalydelse när det gäller att stärka inriktningen på sociala och sysselsättningsrelaterade mål och att klargöra att utbetalningar från fonder (när så krävs enligt nationella bestämmelser) inte räcker för att lösa problemet med förlorade arbetstillfällen: Det krävs mer än så (politiska och administrativa åtgärder, osv.) för att stödja och återintegrera arbetslösa på arbetsmarknaden.

Det är även viktigt att omställningen går i en takt som är förenlig med företagens situation, vilket påpekas i punkt 1.6 i förslaget till yttrande.

Resultat av omröstningen:

Röster för: 73

Röster emot: 78

Nedlagda röster: 8

ÄNDRINGSFÖRSLAG 2

SOC/718 – Energipolitiken och arbetsmarknaden

Punkt 5.2

Ändra enligt följande:

Sektionens yttrande	Ändringsförslag
EESK påminner om att den europeiska planeringsterminen är en av de viktigaste styrningsordningarna för att genomföra socialt rättvisa omställningar och övervaka framstegen med dem. EESK har redan tidigare konstaterat att genomförandet av den europeiska pelaren för sociala rättigheter i den europeiska planeringsterminen, och dess uppföljning genom den sociala resultattavlan, är ett steg i rätt riktning ([1]). Kommittén anser dock att man bör lägga större tonvikt på samspelet mellan miljö- och arbetsmarknadspolitiken för att bidra till ett slutresultat där skapandet av hållbar sysselsättning av hög kvalitet främjas***, och tillräckliga inkomstgarantier ges*** för dem som förlorat sitt jobb och inte hittar något nytt. Regionerna och deras sociala kapital, smart specialisering och en agenda för humankapital bör spela en mer framträdande roll.	EESK påminner om att den europeiska planeringsterminen är en av de viktigaste styrningsordningarna för att genomföra socialt rättvisa omställningar och övervaka framstegen med dem. EESK har redan tidigare konstaterat att genomförandet av den europeiska pelaren för sociala rättigheter i den europeiska planeringsterminen, och dess uppföljning genom den sociala resultattavlan, är ett steg i rätt riktning ([1]). Kommittén anser dock att man bör lägga större tonvikt på samspelet mellan miljö- och arbetsmarknadspolitiken för att bidra till ett slutresultat där skapandet av hållbar sysselsättning av hög kvalitet främjas***. Medlemsstaterna bör även i enlighet med nationella bestämmelser tillhandahålla och säkra tillgång till arbetslöshetsersättning eller tillräcklig minimiinkomst*** för dem som förlorat sitt jobb och inte hittar något nytt. Regionerna och deras sociala kapital, smart specialisering och en agenda för humankapital bör spela en mer framträdande roll.
([1]) EESK:s yttrande ”Ytterligare överväganden angående den årliga översikten över hållbar tillväxt 2022” (ännu ej offentliggjort).	([1]) EESK:s yttrande ”Ytterligare överväganden angående den årliga översikten över hållbar tillväxt 2022” (ännu ej offentliggjort).

Motivering

Eftersom det i texten hänvisas till ”dem som förlorat sitt jobb och inte hittar något nytt”, förefaller det logiskt att ordet ”inkomst” hänvisar till ”minimiinkomst”. I detta fall bör den terminologi som används återspegla formuleringen i punkt 1.5 i utkastet till yttrande, nämligen ”tillgång till […] tillräcklig minimiinkomst”. Man skulle dessutom kunna hänvisa till medlemsstaternas system för arbetslöshetsersättning.

Resultat av omröstningen:

Röster för: 79

Röster emot: 98

Nedlagda röster: 8

ÄNDRINGSFÖRSLAG 3

SOC/718 – Energipolitiken och arbetsmarknaden

Punkt 1.9

Ändra enligt följande:

Sektionens yttrande	Ändringsförslag
EESK anser att både stora företag och små och medelstora företag har en viktig roll att spela när det gäller att uppnå målet om att ställa om energisystemet ***eftersom de förväntas respektera strikta villkor för*** att främja ***hållbar sysselsättning*** av hög kvalitet och socialt skydd samt säkerställa allmän tillgång till energitjänster (bl.a. ***genom förebyggande av*** energifattigdom). För att ta itu med de stora problemen för små och medelstora företag efterlyser EESK emellertid att programmen för dessa företags tillgång till finansiering förbättras, påskyndas och förenklas, med löpande stöd- och övervakningstjänster.	EESK anser att både stora företag och små och medelstora företag har en viktig roll att spela när det gäller att uppnå målet om att ställa om energisystemet ***genom*** att främja ***och tillhandahålla hållbara arbetstillfällen*** av hög kvalitet och ***därmed bidra till*** socialt skydd samt ***genom den roll de kan spela i att*** säkerställa allmän tillgång till energitjänster (***och på så vis*** bl.a. ***bidra till att förebygga*** energifattigdom). För att ta itu med de stora problemen för små och medelstora företag efterlyser EESK emellertid att programmen för dessa företags tillgång till finansiering förbättras, påskyndas och förenklas, med löpande stöd- och övervakningstjänster.

Motivering

Ändringsförslaget syftar till att förtydliga texten för att förklara hur företag och små och medelstora företag bidrar till att skapa hållbar sysselsättning och på så sätt bidrar till att förbättra det sociala skyddet.

Resultat av omröstningen:

Röster för: 76

Röster emot: 99

Nedlagda röster: 8